

„BARKOVLJE 81“ — PRVI MLADINSKI RAZISKOVALNI TABOR V SLOVENSLEM ZAMEJSTVU V ITALIJI

Od 22. do 27. junija je v Trstu potekal mladinski raziskovalni tabor, ki so ga organizirali Slovenski raziskovalni inštitut, Odsek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici in Društvo slovenskih naravoslovcev in tehnikov „Tone Penko“ iz Trsta. Tabora se je udeležilo sedemnajst dijakov s tržaškega in goriškega učiteljskega in s tržaškega znanstvenega in klasičnega liceja. Pod vodstvom mentorjev iz Trsta, Kopra in Ljubljane so — razporejeni v manjše skupine — raziskovali zgodovinsko, geografsko, etnološko in naravoslovno problematiko Barkovelj, ki so bile nekdanje izrazito slovensko predmestno naselje, danes pa so del Trsta, z narodnostno mešanim, a še vedno pretežno slovenskim življenjem.

Mladinski raziskovalni tabor „Barkovlje 81“ je bil uspešno organiziran in njegove izkušnje so vredne posnemanja. Dijaki so skupaj z mentorji cel teden bivali v Dijaškem domu v Trstu, od koder so vsak dopoldan in popoldna odhajali na terenske raziskave, po vrnitvi pa so imeli v domu na voljo prostore in opremo za obdelavo zbranih podatkov, za strokovne pogovore, sproščene pomenke in predavanja. Tako jim je Stane Peterlin z Zavoda za zaščito naravne in kulturne dediščine iz Ljubljane govoril o zaščiti naravne dediščine in jim hkrati kazal diapozitive naravnih spomenikov, z Zvono Ciglič pa sva predvajali tri etnološke filme (iz serije desetminutnih filmov za Dopisno delavsko univerzo, in sicer Lan, Vinogradništvo in Sirjenje na ovčji planini) in spregovorili o delu slovenskih etnologov in o etnologiji nasploh. Ko pa je imela v Dijaškem domu večerno vajo folklorna skupina „Stu ledi“, so si udeleženci tabora lahko ogledali in poslušali spored te skupine — tudi ples in pesmi iz Barkovelj in drugih vasi tržaške okolice.

Zgodovinska skupina je raziskovala prosvetno kulturno življenje v Barkovljah in njihov narodnostni sestav, geografska je preučila spremembe v izrabi tal od prve polovice preteklega stoletja do danes, naravoslovna pa je ugotavljala onesnaženost morja in njene posledice na morsko življenje ter raziskala rastlinstvo od obrežja do visokega kraškega roba nad naseljem. Naravoslovna skupina je sodelovala tudi z morsko biološko postajo v Portorožu. Sodelovanje z Barkovljani je bilo izvrstno — celo dopoldneve in popoldneve so posvečali delu z raziskovalci in pripovedovali o preteklosti in sedanosti svojega kraja.

Z Zvono Ciglič sva bili mentorici etnološke skupine. Prvotno smo namaravali teden raziskovalnega dela posvetiti predvsem ribištvu, vinogradništvu in noši v Barkovljah. Že prvi dan terenskega dela pa smo to zamisel opustili. V pogovorih s prebivalci smo namreč odkrili toliko zanimivih pojavov, da smo sklenili, naj ena skupina zbere gradivo o ribištvu, ki je bilo v preteklosti res najpomembnejša gospodarska dejavnost v tem naselju, druga skupina pa naj zajame čim več področij kulture Barkovljanov. Tako naj bi namesto podrobnega poznavanja zgolj treh izbranih področij dobili čim širši pregled barkovljanskega načina življenja in s tem podlago za nadaljnje raziskave.

Za preučevanje ribištva smo sestavili poseben vprašalnik na podlagi II. vprašalnice Etnološke topografije slovenskega etničnega ozemlja. Z zbranimi podatki smo osvetlili razvoj ribiške kulture od 19. stoletja naprej in

skušali ugotoviti, v kolikšni meri so se njene nekdanje značilnosti obdržale do danes. Spraševali smo po sestavnih materialne, družbene in duhovne kulture ribičev.

Druga etnološka skupina je zbirala gradivo o krajevnih in hišnih imenih, o družinskih preteklostih, o noši in prehrani, o gospodarskem položaju družin, o letnih šegah, o domačem zdravilstvu in verovanju.

Barkovljani s svojo diferencirano kulturo obvladujejo naravo, prostor in družbo, v kateri živijo. Z enotedenskim raziskovanjem smo o tem lahko dobili samo splošno podobo, spoznali pa smo, kako dragoceno in pomembno bi bilo Barkovlje še podrobneje preučiti. Prihodnje raziskave bodo morale temeljito zajeti vsa področja gospodarske, predvsem pa družbene kulture: sorodstvene odnose v okviru sorodstveno povezanih „kortov“ (gruče hiš, nastale s postopnim dozidavanjem hiš gospodarjevih sinov), sosedske odnose, razlike v življenju Slovencev in priseljenih Italijanov, delež enih in drugih v življenju soseske, razlike v načinu življenja enih in drugih, odnos enih in drugih do naselja in soseske. Tudi raziskovanje življenjskih in letnih šeg, zdravilstva in verovanja bo bistveno osvetlilo odnos Barkovljanov do okolice in njihovo pojmovanje sveta. Glede na to upamo, da bodo Barkovlje že v bližnji prihodnosti predmet dolgotrajnejšega etnološkega preučevanja.

Mladinski raziskovalni tabor „Barkovlje 81“ je bil pomemben dogodek. Organizacija je bila odlična, rezultati pa so zanesljiva podlaga nadaljnjim raziskavam tega kraja.

Sredi septembra so se udeleženci tabora ponovno sestali. Dogovorili so se, da bodo izsledke poletnega raziskovanja predstavili najprej Barkovljanom, nato pa še po šolah na Tržaškem in Goriškem. Da bi njihovo delo kasneje, do prihodnjega tabora 82', ki ga bodo zagotovo priredili, ne zamrlo, so sklenili, da se bodo med letom tedensko sestajali. Tako so na tem sestanku, ki mu je prisostvoval tudi član Izvršnega odbora gibanja Znanost mladini iz Ljubljane, postavili podlago Klubu mladih raziskovalcev, ki bo združeval člane s Tržaškega in Goriškega. Uspehi letošnjega tabora in delovna vnema udeležencev zagotavljajo uspešno raziskovalno delo mladih v slovenskem zamejstvu v Italiji tudi v prihodnje.

MOJCA RAVNIK

BRANCELJ ANDREJA, DRAŠIČI — SPREMINJANJE PODOBE BELOKRANJSKE VASI. DIPLOMSKA NALOGA NA PZE ZA ETNOLOGIJO FF, METLIKA, AVGUST 1981, 62 STR., 50 STR. PRILOG.

„Če torej želimo, da bi Drašiči ostali Drašiči in ne le skupek arhitekture, ki jo srečamo v primestnih in mestnih naseljih, je naloga strokovnjakov, da pomagajo ljudem reševati in načrtovati njihovo bivalno okolje. Za to pa je potrebno poznati tudi odnos med človekom in stavbo v kateri le-ta živi. To je bistvo etnološkega raziskovanja.“

Kolegica Andreja Brancelj s temi mislimi zaključuje svojo diplomsko nalogo. Z zaključnimi ugotovitvami avtorice se povsem strinjamo, vendar menimo, da je ravno poznavanje odnosa med človekom in stavbo, katerega avtorica poudarja, v nalogi nezadostno prikazano. To pa zato, ker je del naloge, kjer naj bi bil ta odnos plastično prikazan, povsem deskriptiven, na ravni etnografskega opisa. Avtorica je tudi sama označila del naloge kot

deskriptiven in je to skušala preseči od poglavja „Vzroki ugotovljenih sprememb“ dalje (od 37. str. dalje). Torej je tekstovni del razdeljen v dva vsebinsko različna dela. Tako imenovano analitično jedro (str. 17–57) ne daje ustrezne povezave med terenskimi ugotovitvami in teoretičnimi izhodišči. Teoretično jasno izhodišče, da je človek in njegov odnos do bivalnega okolja v ospredju etnološkega zanimanja, ne dobi povsem ekvivalentnega odraza v praktičnem prikazu in analizi obravnavanega območja.

Krajevna omejitev in časovna omejitev na obdobje 15-ih let, sta avtorici dejali ogromne možnosti, ki pa jih ni povsem izkoristila, predvsem glede na to, da je naloga oprta na razpravo Fanči Šarfove, „Domovi v Drašičih s posebnim pogledom na stanovanjsko raven“, SE 20/1967. Tako predvsem pogrešamo poglobljen prikaz človekovega bivanja v spremenjenih bivalnih razmerah. Npr.: Kakšne so posledice modernizacije kuhinje v prehrani, kdo je bil glavni akter teh sprememb in zakaj? – Kajti vse spremembe ne moremo gledati samo kot posledico vesplošnega gospodarskega napredka. Kakšno vlogo ima pri spreminjanju ali ohranjanju bivalnega prostora starejša oz. mlajša generacija?

Glede na to, da so prebivalci Drašičev zaposleni tako v kmetijstvu kot v industriji, nas bi zanimalo, kako je bilo z razdelitvijo finančnih sredstev pri obnavljanju in gradnji hiš. Ravno v teh in podobnih vprašanih, ki v nalogi niso zadovoljivo rešena, vidimo možnost za realizacijo zastavljenih teoretskih izhodišč.

Zanimivost te naloge je, da pravzaprav priloge predstavljajo jedro naloge in so tako glede na obsežnost kot vsebino zelo bogate.

To naj bi bili prvi, splošni vtisi o nalogi. Navedimo pa še nekaj pripomb, ki smo jih opazili med vrsticami samimi in so nas nekoliko motile. Avtorico moramo opozoriti na prepogosto ponavljanje: „o tem več v naslednjem poglavju“. Nadalje – citati, ki so sicer zelo dobra popestritev teksta in jih vsekakor ni preveč, so ponekod neumestni (npr. str. 29). Potem: domača hišna imena niso le posebnost Drašičev, ampak jih najdemo tudi drugje po Sloveniji. Končno naj opozorimo še na nekatere kontradiktorne izjave, pri katerih gre verjetno za nejasno formulacijo. Tako v povzetku avtorica trdi, da je bil razvoj bolj počasen, kar pa ne bi mogli sklepati iz naloge same, kjer stalno poudarja hiter razvoj zadnjih 15 let.

Izredno pa je treba pohvaliti zamisel o predstavitvi naloge na terenu, kar je prav gotovo vredno posnemanja, kajti na ta način se tudi ostali lahko bolje približamo tej tematiki. Plod celotne raziskave je tudi razstava, ki je v bistvu del naloge same, saj priloge diplomske naloge predstavljajo obenem tudi muzejske evidenčne kartone; razstava, ki smo si jo lahko ogledali v metliškem muzeju, je bila zelo dobro pripravljena. Priloge so zelo nazorno in natančno izdelane, morda naj pripomnimo le to, da pri Kenyersovi metodi projekcije glavnega bivalnega prostora manjka razvojni prikaz. Manjkajo tudi grafične predstavitve sintetičnih ugotovitev, ki bi podale občje zakonitosti v spremembah in razvoju bivalne kulture celotne vasi; iz prilog je namreč razvidno samo stanje posameznih hiš.

Positivno v nalogi je tudi to, da avtorica poda namen, metode dela, vire in literaturo, in tudi (delno) predstavi dosedanje raziskovanje te tematike. Vendar pa bi lahko izvedla tudi bolj kritičen pristop k nekateri literaturi, predvsem k podobnim nalogam, ki so na PZE za etnologijo nastajale v zadnjem obdobju, in pa k izho-

diščni razpravi naloge (razpravi F. Šarfove); to predvsem zato, ker je diplomska naloga kolegice Brancljeve ena prvih nalog, ki se je te teme lotila iz novega, interdisciplinarnega in aplikativnega izhodišča.

Navsezadnje se nam tu postavlja bistveno vprašanje, kako uspešno izvajati tolikokrat omenjeno interdisciplinarno delo – v tem primeru med etnologijo in arhitekturo. Kako v praksi najbolje reševati skupne probleme? Avtorica je s to nalogo prav gotovo že naredila prve korake. Sprašuje pa se tudi: „Kaj narediti s tem, kar je?“ in pravi: „poiskati je treba rešitve, za začetek morda samo v kvalitetnejšem delu inšpekcijskih uslužbencev.“ To je sicer res, vendar pa je na samem začetku bolj bistvenega pomena, da dokončno rešimo probleme znotraj samih interdisciplinarnih strokovnih okvirov; šele tako oboroženi lahko pomagamo spreminjati kvaliteto delovanja inšpekcijskih in podobnih služb. Gre namreč za to, da, še preden apliciramo svoja dognanja na družbeno stvarnost, jasno izdelamo tako metodološka kot metodična načela interdisciplinarnega dela. Tu se bo morda kdo vprašal, čemu spet te pripombe, ko pa je bil o tem že nešteto govori in smo te probleme reševali že na številnih okroglih mizah in sestankih. To je res, in res je tudi to, da gre v konkretnem primeru interdisciplinarnosti (med etnologijo in arhitekturo) za dokaj uspešno sodelovanje, da je tu že v izoblikovanju precej pozitivna metodologija, kar pa ne bi mogli reči tudi o metodah – in ravno v tem je problem: v vprašanju konkretnih terenskih metod! Dejstvo je, da je eno vprašanje kljub vsemu še vedno odprto, in sicer vprašanje stičnih točk konkretnega izvajanja. Naj to bolj nazorno prikažemo. Na eni strani je tu živi človek z vsemi svojimi stvarnimi potrebami in odnosom do svojega bivališča, tisti človek, ki da hiši življenje in funkcionalnost, kar je problem predvsem etnologa, pa tudi arhitekta. Na drugi strani pa je tu hiša sama na sebi s svojimi estetskimi vrednostmi, goli objekt, spomenik, kar pa je bolj predmet spomeniškega varstva, umetnostnih zgodovinarjev, arhitektov in morda še koga. Kljub številnim povezavam in namestitvam etnologov v spomeniškovarstveno službo, je glavni problem še vedno v tem: kakšna merila in kakšne kompromise tu postaviti, do kolikšne mere upoštevati na eni strani človeka in na drugi strani estetiko starih hiš?

Mihaela Hudelja
 Pavla Mavec
 Mojca Terčelj

ORVAR LÖFGREN, JONAS FRYKMAN, DEN KULTIVERADE MÄNNISKAN (KULTURNI ČLOVEK). LUND, LIBER BOKFÖRLAG, 1979, 240 s., ilustr.

V knjigi „Den kultiverade människan“ avtorja Orvar Löfgren in Jonas Frykman obravnavata kulturni razvoj Švedov v zadnjem stoletju, od starejše kmečke družbe do meščanstva.

Prvo poglavje „Človek in čas“ obravnava spremembe v dožemanju časa. Prvotno se je kmet ravnal po koledarju narave. Upošteval je vreme in letne čase, da bi mu zemlja obrodila čim bolje, medtem ko za svoj rojstni datum ni vedel. Njihov občutek za čas je bil ritmičen in repetitiven. Delali so, kadar je bilo delo, med delovnimi obdobji pa so pili, jedli in lenarili. Spremembe so se pokazale v 18. stoletju, ko se na Švedskem začne razvoj tržno usmerjenega agrarnokapitalističnega kmetijstva. Takrat je začel tudi kmet uporabljati uro, pisati dnevnik in